رویش روان شناسی، سال ۸، شماره٦، شماره پیاپی **۳۹**، شهریور ۱۳۹۸
Rooyesh-e-Ravanshenasi, 8(6), 2019

ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی

Factorial structure and psychometric properties of Persian Version of Social Comparisons Orientation Scale (SCOS)

دکتر احمد احمدی قوزلوجه (نویسنده مسئول)
دکتری تخصصی مشاوره, دانشگاه شهید چمران اهواز
دکتر علی مهدی‌زاده تواسانی
دکتری تخصصی مشاوره, دانشگاه شهید چمران اهواز

Ahmad Ahmadi Ghozlojeh*
PhD in counseling, Shahid Chamran University of Ahwaz
Ali Mehdizadeh Tavasani
PhD in counseling, Shahid Chamran University of Ahwaz

چکیده

مقایسه‌های اجتماعی یکی از منابع اساسی کسب اطلاعات در باره خود هستند. این پژوهش با هدف بررسی ساختار عاملی و ویژگی‌های روان-سنجی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی انجام شد. ۲۱۱ نفر از دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر نوشهر در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند و نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی و خرده‌مقیاس‌های خودکارآمدی و خوش‌بینی پرسشنامه سرمایه روانشناختی را تکمیل کردند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب آلفای کرونباخ، ضریب همبستگی، تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس مقدماتی ۰/۷۱ بدست آمد. با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی به روش تحلیل مولفه های اصلی دو عامل توانایی و عقیده شناسایی شد. ضریب آلفای کرونباخ برای عامل توانایی ۰/۷۲، عامل عقیده ۰/۸۰ و نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری اجتماعی ۰/۸۰ به‌دست آمد که از نظر آماری معنادار بود. روایی مقیاس نیز با استفاده از روش‌های روایی وابسته به ملاک و روایی سازه تایید شد. همچنین تحلیل عاملی تاییدی نشان‌دهنده برازش مدل دو عاملی مقیاس بود. با توجه به نتایج این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که این مقیاس از پایایی و روایی مطلوبی در جامعه ایرانی برخوردار است و در پژوهش‌های مرتبط با مقایسه اجتماعی می‌توان از آن استفاده کرد.

واژه های کلیدی: مقایسه اجتماعی، تحلیل عاملی، پایایی، روایی

Abstract

Social comparisons are an essential source of information about the self. This research aimed to evaluate the factorial structure and psychometric properties of the Persian version of the social comparisons orientation scale. 211 high school students of Noshahr City in 2015-2016 academic year were selected by cluster randomized sampling method. They completed the Persian version of social comparisons orientation scale and self-efficacy and optimism subscales of psychological capital scale. To analyze the data, Cornbrash's alpha coefficient, correlation coefficient, exploratory and confirmatory factor analysis were used. Primary Scale Reliability that calculate through Cronbach's alpha coefficients was 0/71. Ability and opinion factors were extracted as using principal components analysis method and Varimax rotation. Cronbach's alpha coefficients of ability factor, opinion factory, and Persian version of social comparisons orientation scale were found to be 0/72, 0/80, and 0/80 respectively, which were statistically significant. The scale validity was confirmed by using criterion and construct validity. Results of exploratory factor analysis supported the factorial structure of two-factor model. According to the results, it can be concluded that this scale has a good validity and reliability for Iranian samples and can be used in future studies related to social comparison.

Key Words: Social comparison, Factorial structure, Validity, Reliability

نوع مقاله : پژوهشی **دریافت :** اردیبهشت۹۷ **پذیرش: خرداد۹۷** **ویرایش نهایی** : آبان ۹۸

مقدمه

در زندگی روزمره، هر کدام از ما با پدیده مقایسه درگیر هستیم و همواره خود را با دیگران مقایسه می‌کنیم. گاهی با دیدن خانه، ماشین و زندگی‌های پر زرق‌وبرق شگفت‌زده می‌شویم و آرزو می‌کنیم که ای کاش ما هم از این امکانات برخوردار بودیم. گاهی هم با ورود به پایین شهرها و دیدن افراد پایین‌تر از خود به داشته‌های خودمان می‌بالیم. مقایسه خود با دیگران به نظر می‌رسد یک ویژگی همگانی از زندگی اجتماعی انسان باشد (بانک و دیجکسترا[1]، ۲۰۱۴). همچنین یک فرآیند روان‌شناختی بنیادی است که چگونگی فکر افراد را در باره خودشان یا دیگران کنترل می‌کند (کورکوران، کروسیوس و ماسولر[2]، ۲۰۱۱).

[1]- Buunk & Dijkstra
[2]- Corcorn, Crusius & Mussweiler

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

نظریه مقایسه اجتماعی[۱] برای اولین بار در سال ۱۹۵۴ توسط لئون فستینگر[۲] ارائه شد. این نظریه بیان می‌کند که مردم از طریق مقایسه‌هایی که بین خود و دیگران انجام می‌دهند به خودشناسی دست می‌یابند (کورکوران و همکاران، ۲۰۱۱). در تعاملات روزانه، فرصت‌های بسیاری برای یادگیری افراد در باره عقاید، توانایی‌ها و زندگی دیگران فراهم است که می‌تواند برای بسیاری از اهداف، از جمله خودارزیابی[۳]، خودافزایی[۴] و خودبهسازی[۵] سودمند باشد (ووگل، روسی، اوکدی، اکلس و فرنز[۶]، ۲۰۱۵). نظریه فستینگر بر انگیزه خودارزیابی در مقایسه اجتماعی تاکید می‌کند (گربر[۷]، ۲۰۱۸). با این وجود، بعضی وقت‌ها افراد دنبال بازخورد درست درباره خودشان نیستند، بلکه در پی حفظ خودپنداره[۸] مثبت هستند. مقایسه با افراد پایین‌تر از خود می‌تواند انگیزه خودافزایی را برآورده کند و مقایسه با افرادی که بهتر از ما هستند نیز انگیزه خودبهسازی را در افراد به‌وجود می‌آورد (کورکوران و همکاران، ۲۰۱۱).

مقایسه اجتماعی به عنوان یک فرآیند روانشناختی کلیدی در خودارزیابی و تنظیم رفتار اجتماعی محسوب می‌شود (کریزان، گیبونز[۹]، ۲۰۱۴). شواهد تجربی نشان می‌دهد مقایسه اجتماعی در زندگی روزمره رایج بوده و اغلب با ویژگی‌هایی همچون ظاهر، درآمد، موفقیت و وضعیت سلامتی مرتبط است (آریگو[۱۰]، ۲۰۱۲). افراد برای ارزیابی توانایی‌ها و عقایدشان به افراد مشابه می‌نگرند، برای الهام و راهنمایی به افراد بهتر از خودشان می‌نگرند و دیگران را بر اساس شباهت‌ها و تمایزات با خود ارزیابی می‌کنند. همچنین، آنها موقعیت زندگی خودشان را با رجوع به موقعیت دیگران ارزیابی می‌کنند و برای کسب اطلاعات در باره هنجارهای اجتماعی و سرنخ‌ها در باره چگونگی رفتار به دیگران می‌نگرند (کریزان و گیبونز، ۲۰۱۴). بیشتر مردم به این نکته که خودشان را مرتباً با دیگران مقایسه می‌کنند، اشاره می‌کنند و گاهی این مقایسه‌ها احساسی از عدم رضایت و ناخوشنودی را برای فرد ایجاد می‌کند (وایت، لانگر، یاریو و ولچ[۱۱]، ۲۰۰۶). وقتی مردم با بیماری و مشکلات مرتبط با سلامتی مواجه می‌شوند نیاز برای مقایسه اجتماعی افزایش می یابد (کورکوران و همکاران، ۲۰۱۱).

افراد از نظر تمایل به مقایسه خود با دیگران متفاوت هستند و از این تفاوت فردی تحت عنوان جهت‌گیری مقایسه اجتماعی یاد می‌شود (ووگل و همکاران، ۲۰۱۵؛ یو[۱۲]، ۲۰۱۴). به منظور ارزیابی جهت‌گیری مقایسه اجتماعی افراد، گیبونز و بانک[۱۳] (۱۹۹۹) یک مقیاس تدوین کرده‌اند که تمایل افراد به مقایسه اجتماعی و فراوانی آن را اندازه‌گیری می‌کند. مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی[۱۴] مشتمل بر دو بعد توانایی و عقیده[۱۵] است (گرسون, پلاگنول و کور[۱۶], ۲۰۱۷؛ گیبونز و بانک, ۱۹۹۹). بعد توانایی به مقایسه خود با دیگران درباره عملکرد و بعد عقیده نیز به مقایسه و ارزیابی عقاید خود با دیگران مربوط می‌شود. مطالعات نشان داده است افراد دارای نمره بالا در مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی به‌کرات خود را با دیگران مقایسه می‌کنند و به شدت تحت تاثیر اطلاعات مقایسه اجتماعی قرار می‌گیرند (بانک و گیبونز، ۲۰۰۷؛ بانک، کایپر و وان‌درذی[۱۷]، ۲۰۰۵). آن‌ها هم‌چنین به پیشرفت‌ها، تجارب یا واکنش‌های دیگران به موقعیت‌ها بیشتر توجه می‌کنند و با شدت بیشتری برای خودشان بازگو می‌کنند (بانک و گیبونز، ۲۰۰۶).

با توجه به نقش مقایسه اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی شخصی، خانوادگی و اجتماعی فرد، انجام پژوهش‌های مختلف با موضوع مقایسه اجتماعی به منظور مدیریت مطلوب آن ضروری به نظر می‌رسد. در کشور ما پژوهش‌های چندانی در باره مقایسه اجتماعی انجام نشده است که شاید یکی از دلایل اصلی آن به عدم ابزار پایا و روا برای ارزیابی آن مربوط باشد. در پژوهشی که شامل متغیر مقایسه اجتماعی هم بود، سپاه منصور، براتی و حسنقلی (۱۳۹۴) از یک مقیاس سه سوالی منطبق با چان و پرندرگست[۱۸] (۲۰۰۷) به منظور ارزیابی مقایسه اجتماعی استفاده کرده‌اند که اولاً این پرسشنامه به‌طور خاص به مقایسه با رسانه‌ها و همسالان مربوط می‌شد و ثانیاً ویژگی‌های روان‌سنجی

[1]- social comparison theory
[2]- Leon Festinger
[3]- self-evaluation
[4]- self-enhancement
[5]- self-improvement
[6]- Vogel, Rose, Okdie, Eckles & Franz
[7]- Gerber
[8]- Self-concept
[9]- Krizan & Gibbons
[10]- Arigo
[11]- White, Langer, Yariv & Welch
[12]- Yu
[13]- Gibbons & Buunk
[14]- Social Comparison Orientation Scale (SCO)
[15]- ability and opinion
[16]- Gerson, Plagnol & Corr
[17]- Buunk, Kuyper & Van der Zee
[18]- Chan & Prendergast

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

آن به طور جامع بررسی نشده بود. با توجه به این‌که از مستلزمات اجرای هر پژوهشی داشتن ابزار پایا و روا است. بنابراین به دلیل عدم ابزار پایا و روا در زمینه مقایسه اجتماعی، هدف این پژوهش بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی بود.

روش پژوهش

روش این پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل عاملی بود. جامعه آماری شامل دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر نوشهر در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵ بود. از آنجا که در پژوهش‌های تحلیل عاملی به‌ازای هر گویه ۱۰ نمونه پیشنهاد شده است (کلاین[1]، ۲۰۱۰)، بنابراین با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی ۲۱۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب و ابزارهای پژوهش را تکمیل نمودند. پرسشنامه‌های چهار نفر به دلیل نقص کنار گذاشته شد و ۲۱۱ پرسشنامه مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از روش‌های ضریب آلفای کرونباخ، ضریب همبستگی، تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد.

ابزارهای پژوهش

مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی(SCO) : مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی توسط گیبونز و بانک (۱۹۹۹) به‌منظور سنجش تفاوت‌های فردی در جهت‌گیری مقایسه اجتماعی تدوین شده است. مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی دارای ۱۱ گویه و دو خرده‌مقیاس توانایی و عقیده است که به صورت لیکرت پنج درجه‌ای کاملاً مخالفم (۱)، مخالفم (۲)، نظری ندارم (۳)، موافقم (۴) و کاملاً موافقم (۵) نمره‌گذاری می‌شود. گیبونز و بانک (۱۹۹۹) پایایی مقیاس را در نمونه‌های مختلف بین ۰/۷۷ تا ۰/۸۵ گزارش و روایی مقیاس را نیز با استفاده از روش‌های روایی وابسته به ملاک و روایی سازه تایید کرده‌اند. آنها برای بررسی روایی وابسته به ملاک مقیاس از ملاک‌های زیادی از جمله عزت‌نفس[2] و خوش‌بینی[3] استفاده کردند. در پژوهش بانک، بنبروک، استیگلیس، وان‌دن‌برگ، ساندرمن و هاگدورن[4] (۲۰۱۲) پایایی مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ گزارش شده است.

پرسشنامه سرمایه روانشناختی (PCQ): پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز[5] (لوتانز، آولیو، آوی و نورمان[6]، ۲۰۰۷) دارای ۲۴ گویه و چهار خرده‌مقیاس است که هر کدام از خرده‌مقیاس‌ها دارای شش گویه است. این پرسشنامه به روش لیکرت شش درجه‌ای از کاملا مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۶) نمره‌گذاری می‌شود و نمره بالا، سرمایه روانشناختی بالا را نشان می‌دهد. لوتانز و همکاران (۲۰۰۷) در پژوهش خود کم‌ترین ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۸۸ و لوتانز، آولیو، آوی و پترسون[7] (۲۰۱۰) برای همه خرده‌مقیاس‌ها بالاتر از ۰/۶۹ گزارش کرده‌اند. در پژوهش بهادری خسروشاهی، هاشمی نصرت‌آباد و باباپور خیرالدین (۱۳۹۱) نیز پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۵ گزارش شده است. در این پژوهش از ۱۲ گویه پرسشنامه که مربوط به خرده‌مقیاس‌های خودکارآمدی و خوش‌بینی است استفاده شد.

یافته‌ها

پژوهش حاضر بر روی نمونه‌ای متشکل از ۲۱۱ دانش‌آموز مقطع متوسطه انجام شد. ۴۷ درصد شرکت کنندگان پسر و ۵۴ درصد نیز دختر بودند؛ ۴۳ درصد در پایه دوم، ۲۱ درصد در سوم و ۳۶ درصد نیز در پایه پیش‌دانشگاهی مشغول به تحصیل بودند. همچنین ۲۲ درصد در رشته ریاضی و فیزیک، ۳۵ درصد در رشته علوم تجربی و ۴۳ درصد نیز در رشته علوم انسانی تحصیل می‌کردند. در فرآیند بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس، ابتدا همسانی درونی مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. ضریب به‌دست آمده برابر با ۰/۷۱ بود که حاکی از قابل قبول بودن پایایی مقیاس بود. در جدول ۱ نتایج تفصیلی این بررسی آمده است.

جدول ۱. نتایج تفصیلی بررسی پایایی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی

---

[1]- Kline
[2]- self-esteem
[3]- optimism
[4]- Buunk, Bennenbroek, Stiegelis, Van Den Bergh, Sandeman & Hagedoorn
[5]- Luthans' Psychological Capitla Questionnaires
[6]- Luthans, Avolio, Avey & Norman
[7]- Peterson

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

گویه	میانگین پس از حذف گویه	واریانس پس از حذف گویه	همبستگی با نمره کل	ضریب آلفا در صورت حذف گویه
۱	۳۱/۷۶	۳۱/۱۸	۰/۴۵	۰/۶۷
۲	۳۱/۵۴	۳۱/۰۹	۰/۴۹	۰/۶۶
۳	۳۱/۷۲	۲۸/۹۷	۰/۵۷	۰/۶۴
۴	۳۱/۶۹	۳۳/۱۰	۰/۳۱	۰/۶۹
۵	۳۱/۹۱	۳۵/۹۴	۰/۰۳	۰/۷۳
۶	۳۱/۸۶	۳۲/۰۲	۰/۳۴	۰/۶۸
۷	۳۱/۴۸	۲۹/۵۳	۰/۵۱	۰/۶۶
۸	۳۱/۴۹	۲۹/۸۶	۰/۵۵	۰/۶۵
۹	۳۱/۵۹	۲۹/۷۱	۰/۵۵	۰/۶۵
۱۰	۳۱/۶۴	۳۱/۰۷	۰/۴۱	۰/۶۷
۱۱	۳۱/۷۰	۳۸/۷۰	۰/۱۸	۰/۷۶

همچنان که در جدول ۱ مشاهده می‌شود همبستگی گویه ها با نمره کل بین ۰/۰۳ تا ۰/۵۷ متغیر بود. با توجه به پایین بودن همبستگی گویه‌های شماره ۵ و ۱۱ با نمره کل و همچنین تاثیر قابل توجه حذف آنها بر افزایش ضریب آلفای کرونباخ مقیاس، گویه‌های ذکر شده از نسخه فارسی مقیاس حذف و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس با نه گویه ادامه یافت.

پیش از انجام تحلیل عاملی اکتشافی، به‌منظور بررسی کفایت اندازه نمونه، از شاخص کفایت نمونه‌برداری کایزر، میر و الکین[1] (KMO) و آزمون بارتلت[2] استفاده شد. مقدار KMO در پژوهش حاضر برابر با ۰/۷۹ بود، همچنین نتیجه آزمون بارتلت نیز در سطح p<۰/۰۰۱ معنی‌دار بود که نشان دهنده کفایت نمونه بوده و داده‌ها برای اجرای تحلیل عاملی مناسب بودند. در ادامه نه گویه مقیاس از طریق تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی موردبررسی قرار گرفت. در این تحلیل حداقل بار عاملی ۰/۴۰ انتخاب و بر اساس ملاک‌های کایزر (قاعده ارزش ویژه بالاتر از یک) و منحنی شیب اسکری دو عامل استخراج شد.

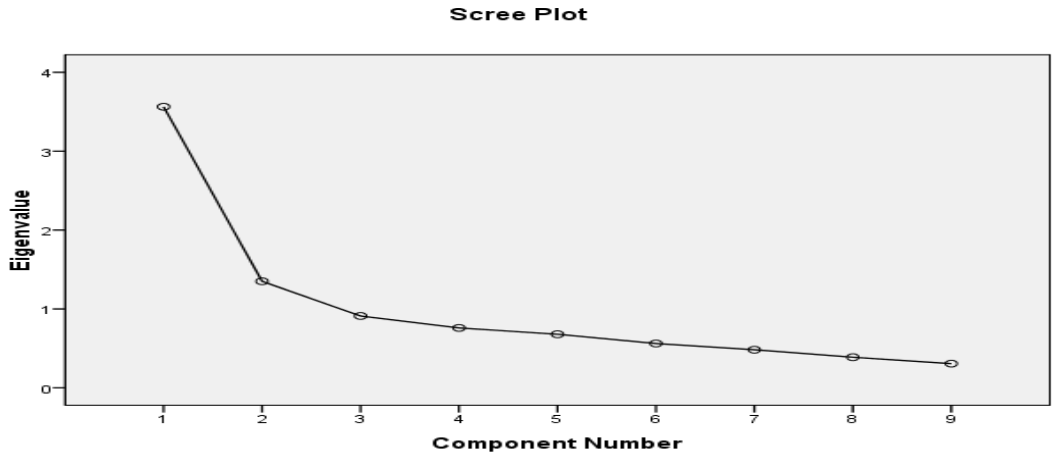

شکل۱-منحنی شیب اسکری

[1]- Kaiser-Meyer-Olkin
[2]- Bartlett's Test

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

ارزش ویژه هر یک از عامل‌های استخراج‌شده، درصد واریانس تبیین شده توسط هر یک از عامل‌ها و درصد تراکمی واریانس تبیین شده قبل و بعد از چرخش در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. ارزش ویژه، درصد واریانس و درصد تراکمی واریانس تبیین شده عامل‌های استخراج شده

عامل	مجموع ضرایب عوامل چرخش داده نشده			مجموع ضرایب عوامل چرخش داده‌شده		
	ارزش ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد تراکمی واریانس تبیین شده	ارزش ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد تراکمی واریانس تبیین شده
۱	۳/٥٦	۳۹/٦۰	۳۹/٦۰	۲/۹۲	۳۲/٤۹	۳۲/٤۹
۲	۱/۳٥	۱٥/۰۰	٥٤/٦۰	۱/۹۹	۲۲/۱۱	٥٤/٦۰

هم‌چنان که در جدول ۲ مشاهده می‌شود دو عامل استخراج‌شده درمجموع ۵۴/۶۰ درصد واریانس گویه‌ها را تبیین می‌کنند. بارهای عاملی گویه‌ها روی عامل‌های استخراج‌شده در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. بارهای عاملی گویه‌ها روی عامل‌های استخراج‌شده پس از چرخش واریماکس

شماره گویه	گویه	عامل اول	عامل دوم
۱	من اغلب عزیزان خود (اعضای خانواده و . . .) را از این نظر که چه کاری انجام می‌دهند با دیگران مقایسه می‌کنم.	۰/۶۳	
۲	من همیشه به این مساله توجه زیادی می‌کنم که کارها را در مقایسه با دیگران چگونه انجام می‌دهم.	۰/۴۴	
۳	اگر من بخواهم بفهم که با چه کیفیتی کار خود را انجام داده‌ام، آن را با دیگران مقایسه می‌کنم.	۰/۵۴	
۴	من اغلب کارهای خودم را با دیگران از لحاظ اجتماعی (برای مثال مهارتهای اجتماعی، محبوبیت و . . .) مقایسه می‌کنم.	۰/۸۰	
۵	من اغلب خودم را از لحاظ موفقیت در زندگی با دیگران مقایسه می‌کنم.	۰/۵۹	
۶	من اغلب مایلم با دیگران در باره عقاید و تجارب متقابل صحبت کنم.		۰/۷۴
۷	من اغلب سعی می‌کنم دریابم که دیگران وقتی با مسأله‌ای مواجه می‌شوند, دقیقاً همان مسائل که من با آن مواجهه می‌شوم چه فکر می‌کنند.		۰/۷۷
۸	من همیشه تمایل دارم بدانم که دیگران در شرایط مشابه با شرایط من چه می‌کنند.		۰/۷۷
۹	اگر من بخواهم چیزهای فراوانی راجع به یک موضوع بیاموزم سعی می‌کنم بفهم که دیگران در این موقعیت چه فکر می‌کنند.		۰/۷۵

همچنان که در جدول ۳ مشاهده می‌شود بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی، از مجموع نه گویه پنج گویه بر روی عامل اول و چهار گویه نیز بر روی عامل دوم بارعاملی معناداری داشتند. با توجه به محتوای گویه‌های مربوط به هر یک از عامل‌ها، عامل اول توانایی و عامل دوم نیز عقیده نام‌گذاری شدند.

به‌منظور بررسی پایایی عوامل استخراج‌شده، همسانی درونی آن‌ها از طریق روش آلفای کرونباخ محاسبه شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای عامل توانایی ۰/۷۲، عامل عقیده ۰/۸۰ و کل مقیاس نیز ۰/۸۰ به‌دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی و عامل‌های استخراج‌شده آن است.

برای بررسی روایی مقیاس نیز از دو روش روایی وابسته به ملاک و روایی سازه استفاده شد. با توجه به ملاک‌های استفاده شده در گیبونز و بانک (۱۹۹۹)، به منظور محاسبه روایی وابسته به ملاک، زیرمقیاس‌های خودکارآمدی و خوش‌بینی پرسشنامه سرمایه

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

روانشـناختی لوتانز به عنوان ملاک به‌کار گرفته شـد. ضـریب همبسـتگی بین نسـخه فارسـی مقیاس جهت‌گیری مقایسـه اجتماعی با زیر مقیاس خودکارآمدی و خوش‌بینی محاسبه شد که ضریب بدست آمده در سطح p<۰/۰۱ معنی‌دار و حاکی از روایی قابل قبول و مطلوب نسـخه فارسـی مقیاس جهت‌گیری مقایسـه اجتماعی بود. همچنین به منظور بررسـی روایی سـازه مقیاس، ضـریب همبسـتگی عامل‌های استخراج شده با یکدیگر و با کل مقیاس محاسبه شدند که نتایج حاصل در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. ضرایب همبستگی عامل‌ها با یکدیگر و نمره کل مقیاس

متغیر	عامل توانایی	عامل عقیده	نمره کل مقیاس
عامل توانایی	۱		
عامل عقیده	۰/۴۸*	۱	
نمره کل مقیاس	۰/۸۶*	۰/۸۶*	۱

* در سطح p<۰/۰۰۱ معنادار است.

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می شود ضریب همبستگی عامل‌های استخراج‌شده با یکدیگر و نمره کل مقیاس در سطح p <۰/۰۰۱ معنادار است که نشان‌دهنده قابل قبول بودن روایی سازه نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی است.

در نهایت به‌منظور بررسی برازش ساختار دو عاملی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که برونداد حاصل در شکل ۱ و جدول ۶ آمده است.

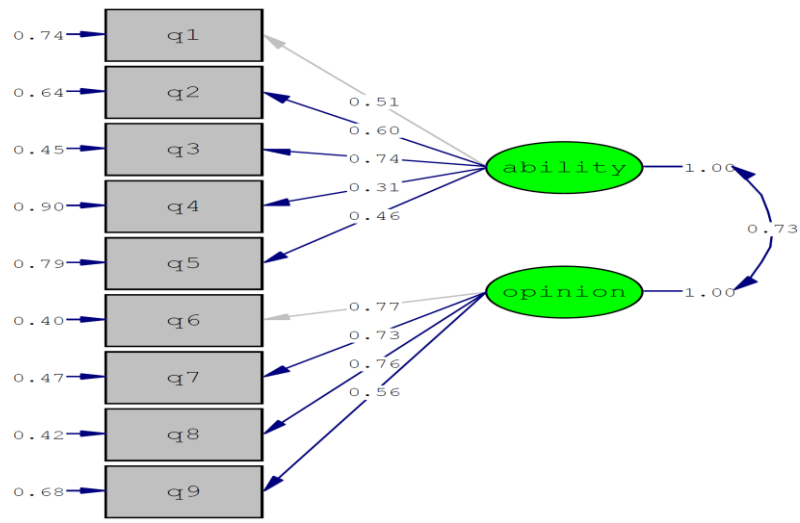

شکل ۲- مدل دو عاملی برازندگی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی

شاخص‌های مربوط به برازش مدل دو عاملی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶: شاخص‌های برازندگی داده‌ها برای مدل دو عاملی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی

مدل	χ^2	df	χ2/df	CFI	NFI	GFI	RMSEA
دو عاملی	۷۸/۲۵	۲۶	۳	۰/۹۳	۰/۹۰	/۹۲	۰/۰۹

با توجه به شاخص‌های ذکرشده در جدول ۶، می‌توان گفت که مدل دو عاملی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی از برازش خوب و مناسبی در جامعه ایرانی برخوردار است.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

بحث و نتیجه گیری

بر اساس فرضیه اول نظریه مقایسه اجتماعی فستینگر در ارگانیسم انسان سائقی[1] جهت ارزیابی عقاید و توانایی ها وجود دارد (کورکوران و همکاران، ۲۰۱۱). افراد از نظر تمایل به درگیر شدن در مقایسه اجتماعی و پیامدهای روانشناختی متحمل‌شده با یکدیگر متفاوت هستند. جهت‌گیری مقایسه اجتماعی خصیصه‌ای است که این تفاوت‌های فردی را منعکس می‌کند (ووگل و همکاران، ۲۰۱۵). در این راستا، پژوهش حاضر به‌منظور بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی انجام شد.

ابتدا به‌منظور بررسی همسانی درونی مقیاس، ضریب آلفای کرانباخ نسخه فارسی مقدماتی محاسبه گردید که میزان آن برای مقیاس با ۱۱ گویه ۰/۷۰ بود که نشان‌دهنده همسانی درونی قابل قبول مقیاس بود. در بررسی تفصیلی همسانی درونی، گویه‌های ۵ و ۱۱ (مطابق با شماره گویه‌های مقیاس اصلی) به دلیل داشتن همبستگی پایین با نمره کل مقیاس و تاثیر منفی قابل توجه آن‌ها بر ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس از نسخه فارسی حذف شدند و ادامه تحلیل بر روی نه گویه باقی‌مانده انجام شد.

نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی به شیوه مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس، دو عامل توانایی و عقیده را نشان داد. از بین نه گویه باقی‌مانده مقیاس، پنج گویه بر روی عامل اول و چهار گویه نیز بر روی عامل دوم بار عاملی معناداری داشتند. با توجه به محتوای گویه‌ها، از آنجا که گویه‌های مرتبط با عامل اول به موضوع توجه به اعمال دیگران مربوط می‌شد عامل توانایی و گویه‌های عامل دوم هم در خصوص توجه به نظرات و عقاید دیگران بود و عامل عقیده نام‌گذاری شدند. در بررسی پایایی مقیاس تدوین شده، ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس توانایی ۰/۶۷، خرده مقیاس عقیده ۰/۸۰ و نسخه فارسی نهایی مقیاس هم ۰/۸۰ به‌دست آمد که حاکی از قابل قبول بودن پایایی آن است.

یافته های این پژوهش با نتایج پژوهش های گیبونز و بانک (۱۹۹۹)، بانک و همکاران (۲۰۱۲) و گرسون و همکاران (۲۰۱۷) از نظر عامل‌های استخراج شده یعنی توانایی و عقیده هماهنگ است. عامل توانایی برای ارزیابی مهارت‌ها و عملکرد خود در مقایسه با دیگران و عامل عقیده برای کسب آگاهی از عقاید دیگران و ارزیابی میزان همسویی عقیده خود با دیگران مورد استفاده قرار می‌گیرند. رفتار، شناخت و احساس سه عامل اساسی هستند که در مباحث روانشناسی مورد توجه قرار می‌گیرند. بر اساس عامل‌های استخراج شده، مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی ابعاد رفتار و شناخت را پوشش می‌دهد اما احساس در این مقیاس به نوعی مورد غفلت قرار گرفته است. بر اساس نظریه انتخاب[2] نیز عمل، فکر، احساس و فیزیولوژی به عنوان عناصر چهارگانه‌ای رفتار کل محسوب می‌شوند که از بین این چهار مورد، عمل و فکر ملموس‌تر بوده و در نظریه واقعیت‌درمانی به عنوان رکن مداخله محسوب می‌شود (گلاسر[3]، ۱۹۹۸). بنابراین موضوع عدم توجه به مقایسه احساس و فیزیولوژی خود با دیگران در این مقیاس را می‌توان با اصول مطرح شده در نظریه انتخاب تبیین کرد.

همچنین یافته‌های این پژوهش از نظر تعداد گویه‌های مرتبط با عامل‌های استخراج‌شده با پژوهش گیبونز و بانک (۱۹۹۹) که در آن ۱۱ گویه بر روی دو عامل استخراج‌شده بار عاملی معنی‌دار داشتند ناهماهنگ و با پژوهش بانک و همکاران (۲۰۱۲) که از مجموع ۱۱ گویه نه گویه بر روی دو عامل استخراج شده بار عاملی معنی‌دار داشته و دو گویه به دلیل پایین بودن همبستگی با نمره کل حذف شده بود هماهنگ است. این یافته را می‌توان با در نظر گرفتن محتوای گویه‌های حذف شده تبیین کرد. « من از آن نوع افرادی که خود شان را اغلب با دیگران مقایسه می‌کنند نیستم» و « من هرگز وضعیت زندگی‌ام را با افراد دیگر مقایسه نمی‌کنم» دو گویه‌ای هستند که حذف شده‌اند. با تأمل در محتوای هر دو گویه می‌توان پی برد که هر دو گویه نه به مقایسه از نظر توانایی یا عقیده بلکه به مقایسه عام مربوط می‌شوند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، نسخه فارسی مقیاس جهت‌گیری مقایسه اجتماعی برای جامعه ایرانی از پایایی و روایی مطلوب برخوردار است و نیز با توجه به تطابق گویه‌های این مقیاس با فرهنگ ایرانی می‌تواند به عنوان یک ابزار معتبر در پژوهش‌های بنیادی مرتبط با مقایسه اجتماعی، پژوهش‌های کاربردی درباره نقش مقایسه اجتماعی در سلامت روانشناختی و طراحی مداخلات کارآمدتر به منظور کاهش پیامدهای منفی و افزایش پیامدهای مثبت مقایسه اجتماعی استفاده شود. از جمله محدودیت‌های این پژوهش، محدود بودن این پژوهش به جامعه دانش‌آموزان یک شهر بود که ممکن است به طور کامل معرف جمعیت عمومی نباشد، بنابراین پیشنهاد می‌شود در گروه‌های مختلف از جامعه ایرانی مورد بررسی قرار گیرد.

---

[1]- drive
[2]- choice theory
[3]- Glasser

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]

منابع

بهادری خسروشاهی، جعفر؛ هاشمی نصرت آباد، تورج و باباپور خیرالدین، جلیل. (۱۳۹۱). رابطه سرمایه روانشناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز. *مجله تخصصی پژوهش و سلامت*، ۲ (۱)، ۱۴۵-۱۵۳.

سپاه منصور، مژگان؛ براتی، زهرا و حسینقلی، فاطمه. (۱۳۹۴). نقش واسطه‌ای مقایسه اجتماعی در رابطه با حمایت اجتماعی ادراک شده والدین و همسالان با مادی‌گرایی در دانش‌آموزان دوره متوسطه. *دو فصلنامه علمی پژوهشی شناخت اجتماعی*، ۴ (۸)، ۸۹-۱۰۱.

Argo, J. J., White, K., & Dahl, D. W. (2006). Social comparison theory and deception in the interpersonal exchange of consumption information. *Journal of Consumer Research*, 33, 99-108.

Arigo, D. (2012). *Social Comparison Theory in the Context of Chronic Illness: Predictors and Consequences of Target Selection among Individuals with Type 2 Diabetes*. Doctoral dissertation in Clinical Psychology, Syracuse University.

Buunk, A. P., & Dijkstra, P. (2014). Social Comparison Orientation and Perspective Taking as Related to Responses to a Victim. *Psychology*, 5, 441-450.

Buunk, A. P., & Gibbons, F. X. (2006). Social comparison orientation: A new perspective on those who do and those who don't compare with others. In S. Guimond., & S. Guimond (Ed.), *Social comparison and social psychology: Understanding cognition, intergroup relations, and culture* (pp. 15-32). Cambridge: Cambridge University Press.

Buunk, A. P., & Gibbons, F. X. (2007). Social comparison: The end of a theory and the emergence of a field. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 102(1), 3-21.

Buunk, A. P., Bennenbroek, F. T. C., Stiegelis, H. E., Van Den Bergh, A. C. M., Sandeman, R., & Hagedoorn. M. (2012). Follow-up effects of social comparison information on the quality of life of cancer patients: The moderating role of social comparison orientation. *Psychology and Health*, 27(6), 641-654.

Buunk, B. P., Kuyper, H., & Van der Zee, Y. G. (2005). Affective response to social comparison in the classroom. *Basic and Applied Social Psychology*, 27 (3), 229-237.

Corcoran, K., Crusius, J., & Mussweiler, T. (2011). Social comparison: Motives, Standards, and Mechanisms. In D. Chadee (Ed.), *Theories in social psychology* (pp. 119-139). Oxford, UK: Wiley-Blackwell.

Damisch, L., Mussweiler, T., & Plessner, H. (2006). Olympic medals as fruits of comparison? Assimilation and contrast in sequential performance judgments. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 12, 166-78.

Gerber, J. P. (2018). Social comparison theory. In V. Zeigler-Hill., & T. K. Shackelford (Ed.), *Encyclopedia of personality and individual differences.* Springer International Publishing.

Gerson, J., Plagnol, A., & Corr, P. J. (2017). Dimensionality of the Iowa-Netherlands Comparison Orientation Measure and its relationship to Reinforcement Sensitivity Theory. *Journal of Individual Differences*, 38(4), 256-264.

Glasser, W. (1998). *Choice theory: a new psychology of personal freedom*. New York, NY: Harper Perennial.

Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York, NY: Guilford Press.

Krizan, Z., & Gibbons, F. X. (2014). *Communal functions of social comparison*. New York: Cambridge University Press.

Luthans, F., Avey, J. B., Avolio, B. J., & Peterson, S. J. (2010). The development and resulting performance impact of positive psychological capital. *Human resource development quarterly*, 21(1), 41-65.

Luthans, F., Avolio, B., Avey, J., & Norman, S. (2007). Psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60, 541-572.

Vogel, E. A., Rose, J. P., Okdie, B. M., Eckles, K. E., & Franz, B. (2015). Who compares and despairs? The effect of social comparison orientation on social media use and its outcomes. *Personality and Individual Differences*. 86, 249–256

Wert, S. R., & Salovey, P. (2004). Asocial comparison account of gossip. *Review of General Psychology*, 8, 122-137.

White, J. B., Langer, E. J., Yariv, L., & Welch, J. C. (2006). Frequent Social Comparisons and Destructive Emotions and Behaviors: The Dark Side of Social Comparisons. *Journal of Adult Development*, 13(1), 36-44.

Yu, H. (2014). College Students' Self-Concepts and attitude toward advertising; the relationships among the body-esteem, social comparison, and the perception about diet advertising. *Health Communication Research*, 11, 75-117.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-28]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1398.8.6.25.1]